

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут

Кафедра менеджменту та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ВТЕІ КНТЕУ

 Н. Л. Замкова

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітній ступінь

«бакалавр»

галузь знань

07 «Управління та адміністрування»

Вінниця 2019

Розробник: Корж Н.В., д.е.н., професор

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри менеджменту та адміністрування 14.01.2019 пр. № 1; засіданні вченої ради факультету економіки, менеджменту та права 16.02.2019, пр. № 2; засіданні вченої ради інституту 25.02.2019, протокол № 2.

Рецензенти:

Соколовська В.В., к.е.н. доцент

Онуфрієнко Р.С. директор ТОВ «Вінницька деревина компанія»

Редактор: Фатєєва Т. Д.

Комп'ютерна верстка: Тертична Я. М.

Підп. до друку 14.03.2019 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний

Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 1,45.

Обл.-вид. арк.1,11 Тираж 5. Зам. № 119

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета вивчення дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є формування у студентів системи компетентностей, які необхідні для обґрунтування управлінських рішень з різним ступенем невизначеності та ризику у сучасних умовах трансформаційних перетворень. Вивчення дисципліни дозволить сформувати та розвинути знання в царині інструментів аналізу та оцінки підприємницьких ризиків, а також дасть можливість оволодіння навиками застосування наукових прийомів зниження ризиків в підприємницькому середовищі.

Завданням вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент» є оволодіння студентами теоретичних основ та практичних навиків розробки, прийняття та оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику.

Предметом навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є різні типи інформаційних ситуацій, пов'язаних з ризиком, у яких може проходити діяльність підприємства.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Ризик-менеджмент» вивчається після дисциплін «Вища та прикладна математика», «Економічна інформатика», «Економічний аналіз» та належить до циклу обов'язкових дисциплін професійної підготовки.

Компетентності дисципліни «Ризик-менеджмент».

В результаті оволодіння дисципліною формуються такі компетенції:

здатність використання комунікаційних технологій в менеджменті підприємства;

здатність адаптуватися до нових ситуацій у професійній діяльності;

здатність визначати існуючі і потенційні ризики підприємства в сучасних умовах господарювання;

здатність збирати та обробляти первинну інформацію, виявляти загальні тенденції розвитку підприємства.

Результати навчання вивчення дисципліни її місце в освітньому процесі.

Результати навчання визначені освітньою програмою зі спеціальності 073 «Менеджмент» освітнього ступеня «бакалавр» та полягають в такому:

знати: спеціалізований понятійно-категорійний апарат щодо обґрунтування управлінських рішень та оцінювання ризиків; основні принципи та підходи до обґрунтування управлінських рішень на основі використання сучасних економіко-математичних методів моделювання і оцінювання ризиків в різних умовах функціонування (визначеність, невизначеність, ризик).

вміти: володіти культурою мислення, здатністю до сприйняття, узагальнення та аналізу інформації, постановці цілей та вибору шляхів їх досягнення; застосовувати кількісні та якісні методи аналізу при прийнятті управлінських рішень і формувати економічні, фінансові та організаційно-управлінські моделі; проводити аналіз операційної діяльності організації використовуючи комп'ютерну техніку та сучасні програмні засоби та використовувати його результати для підготовки управлінських рішень.

Вивчення дисципліни передбачає проведення лекційних та практичних занять, а також активної самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Місце у структурно-логічній схемі: після вивчення дисциплін «Статистика», «Економіка і фінанси», «Менеджмент», «Фінанси, гроші та кредит» «Маркетинг», «Логістика», «Економічний аналіз», «Економічна статистика».

Критерії оцінювання результатів навчання.

За підсумками вивчення даного курсу виставляється комплексна оцінка, яка враховуються такі види контролю:

За кожне практичне заняття 3 балів:

26 занять * 3 = 78 балів.

Самостійна робота здобувача оцінюється у 22 бали.

Разом – 100 балів

1. На практичному занятті оцінюється:

- демонстрація взаємозалежностей економічних категорій і логічного зв'язку між ними;
- внесення і обґрунтування висновків та пропозицій за результатами розгляду ситуаційних вправ і завдань;
- фіксоване повідомлення по темі заняття;
- участь в обговоренні дискусійних питань.

2. Оцінювання самостійної роботи:

- виконання індивідуального завдання (підготовка реферату та його презентація за тематикою практичного/семінарського заняття);
- повнота та обґрунтованість висновків за результатами рішення ситуаційних задач;
- підготовка доповідей на науковій студентській конференції, публікація статей;

Рівні компетентності	За шкалою КНТЕУ	Критерії оцінювання
1	2	3
Високий (дослідницький)	90-100	Має обґрунтовані та всебічні знання з дисципліни, вміє узагальнювати та систематизувати набуті знання; самостійно знаходить джерела інформації та працює з ними; проводить власні дослідження, може використовувати набуті знання та вміння при розв'язанні задач.
Достатній (частково-пошуковий)	82-89	Володіє навчальним матеріалом, вміє зіставляти та узагальнювати, виявляє творчий інтерес до предмету, виконує завдання з повним поясненням та обґрунтуванням, але допускає незначні помилки; може усвідомити

1	2	3
		нові для нього факти, ідеї.
	75-81	Володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв'язує завдання, передбачені програмою, з частковим поясненням.
Елементарний (репродуктивний)	69-74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; може самостійно розв'язати та пояснити розв'язання завдання.
	60-68	Ознайомлений з навчальним матеріалом, відтворює його на репродуктивному рівні; виконує елементарні завдання за зразком або відомим алгоритмом.
Низький (фрагментарний)	35-59	Ознайомлений та відтворює навчальний матеріал на рівні окремих фактів та фрагментів матеріалу; під керівництвом викладача виконує елементарні завдання.
	1-34	Ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнавання та відтворення окремих фактів.

Обсяг дисципліни в кредитах та його розподіл спеціальності 073 «Менеджмент»

Назва теми	Кількість навчальних годин				Форми контролю
	Усього годин / кредитів	Лекції	Практичні	СР	
Тема 1. Сутність ризику та його характеристики	6	2	2	2	УО, Д
Тема 2. Класифікація ризиків	6	2	2	2	УО, Д
Тема 3. Закони і принципи ризик-менеджменту	6	2	2	2	УО, ТП
Тема 4. Методологія ризик-менеджменту	6	2	2	2	УО, Д
Тема 5. Особливості управління зовнішніми та внутрішніми ризиками підприємства	6	2	2	2	УО, ТП
Тема 6. Процес управління ризиками на підприємстві	6	2	2	2	УО, Д
Тема 7. Ідентифікація ризиків та їх ранжирування	6	2	2	2	УО, ТП
Тема 8. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризиків	6	2	2	2	УО, Д
Тема 9. Якісні методи	8	2	2	4	УО, ТП

оцінки ризиків					
Тема 10. Інтегральна оцінка ризику	6	2	2	2	УО, Д
Тема 11. Кількісні методи оцінки ризиків.	8	2	2	4	РЗ, УО
Тема 12. Вибір в умовах ризику та невизначеності	8	2	2	4	РЗ, Д
Тема 13. Теорія портфеля цінних паперів	8	2	2	4	ТП, РЗ
Тема 14. Моделювання економічного ризику	8	2	2	4	КТ, РЗ
Тема 15. Теоретико-ігровий підхід у ризикології	8	2	2	4	РЗ, УО
Тема 16. Моделювання ризику в умовах стохастичної невизначеності	8	2	2	4	РЗ, УО
Тема 17. Моделювання ризику в умовах нечіткої невизначеності	8	2	2	4	РЗ, УО
Тема 18. Моделювання ризику в умовах багатокритеріальної невизначеності	6	2	2	2	РЗ, УО
Тема 19. Комп'ютерне забезпечення процесу управління ризиками	6	2	2	2	РЗ, УО
Тема 20. Інструменти регулювання та зниження ризиків	6	2	2	2	УО, ТП
Тема 21. Економічні методи зниження ризику	8	2	2	4	УО, ТП
Тема 22. Організація управління ризиками на підприємстві	6	2	2	2	УО, ТП
Тема 23. Формування культури управління ризиком на підприємстві	8	2	2	4	УО, ТП
Тема 24. Програма управління ризиками на підприємстві	8	2	2	4	УО, ТП
Тема 25. Визначення ефективності методів зниження ризику	6	2	2	2	УО, ТП
Тема 26. Система ризик-контролінгу на підприємстві	8	2	2	4	УО, ТП
Підсумковий контроль					екзамен
Обсяг навчального курсу	180/6	52	52	76	

Підсумковий контроль – екзамен

Примітка: УО – усне опитування; ТП – письмове тестування; Д – доповідь по темі, РЗ - розв'язування завдань

II. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність ризику та його характеристики

Мета, завдання, структура і предмет дисципліни «Ризик-менеджмент». Місце дисципліни у системі наук та структуро-логічній схемі підготовки фахівців з менеджменту

Визначення ризику та його природи. Поняття управління ризиком. Історія розвитку теорії та практики управління ризиком. Сучасні теорії ризику. Співвідношення ризику і невизначеності. Аналіз чинників невизначеності та конфліктності. Ситуація ризику, її умови. Джерела ризику.

Тема 2. Класифікація ризиків

Необхідність класифікації ризиків. Принципи та особливості класифікації. Основні класифікаційні ознаки ризиків: за ризиковими подіями, за джерелом виникнення, за ступенем небезпеки, за можливістю уникнення витрат; за причинами виникнення, за ступенем ризику, за можливістю страхування, залежно від джерела небезпеки, за сферою виникнення, за періодом існування, за сферами діяльності організації.

Тема 3. Закони і принципи ризик-менеджменту

Сутність законів управління ризиками. Основні групи законів управління ризиками. Загальні закони управління ризиками. Приватні закони управління ризиками. Спеціальні закони управління ризиками. Сутність принципів ризик-менеджменту. Основні групи принципів ризик-менеджменту. Загальні принципи управління. Сутність принципів ризик-менеджменту. Міжнародні стандарти управління ризиком.

Тема 4. Методологія ризик-менеджменту

Основні групи методів управління ризиками. Юридичні методи управління ризиками. Адміністративні методи управління ризиками. Сутність економічних методів управління ризиками. Поняття і зміст соціальних методів управління ризиками. Особливості застосування психологічних методів управління ризиками. Виробничі методи ризик-менеджменту. Використання науково-прикладних методів управління в системі ризик-менеджменту.

Сутність стратегічного ризик-менеджменту. Основні завдання стратегічного ризик-менеджменту. Стратегії ризик-менеджменту. Сутність політики ризик-менеджменту. Складові елементи структурної політики ризик-менеджменту. Форми політик ризик-менеджменту.

Тема 5. Особливості управління зовнішніми та внутрішніми ризиками підприємства

Характеристика і структура зовнішнього середовища організації. Особливості управління політичними ризиками. Особливості управління комерційними ризиками. Особливості управління фінансовими ризиками.

Особливості управління валютними ризиками. Особливості управління кредитними ризиками. Особливості управління інвестиційними ризиками.

Загальна характеристика галузевих і структурних ризиків. Вплив криміногенних ризиків на розвиток бізнесу. Управління екологічними ризиками. Причини виникнення та управління внутрішніми ризиками організації. Адміністративний та технічний ризик. Особливості управління соціальними та психологічними ризиками.

Тема 6. Процес управління ризиками на підприємстві

Управління ризиками як процес, його мета і завдання. Функції управління ризиком на підприємстві. Основні етапи процесу управління ризиком.

Алгоритм управління ризиком. Методи управління ризиком: уникнення ризику, зниження ступеня ризику, прийняття ризику. Особливість передачі ризику. Методи управління ризиком. Правила вибору, оцінка ефективності вибраного методу.

Тема 7. Ідентифікація ризиків та їх ранжирування

Процедура ідентифікації ризиків. Інструменти структурування ризиків: метод «краватка-метелик», класифікатори ризиків, аналіз чутливості та сценарний аналіз. Методи документування ризиків: табличний, графічний.

Тема 8. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризиків

Стандарти ISO 31000, 31010. Цілі аналізу ризику господарської діяльності. Алгоритм аналізу ризиків. Система зовнішніх та внутрішніх чинників ризику. Характеристика основних зон ризику. Оцінка ризику. Карта (матриця) ризиків Збитки фірми, ризик-експозиції та їх класифікація. Огляд основних методів аналізу ризиків. ISO/IEC 31010:2009 «Менеджмент ризиків. Методи оцінювання ризиків». Практичні аспекти аналізу і розрахунку ризиків на етапі підготовки зовнішньоекономічної операції

Тема 9. Якісні методи оцінки ризиків

Загальна характеристика методів експертної оцінки. Метод рангової кореляції. Метод вивчення небезпеки і зручності використання (HAZOP-метод). Метод відмови і аналіз критичності ефектів (FMESCA-метод). Методи оцінки вірогідності несприятливих подій: метод побудови дерева подій (ETA), метод «події-наслідку» і метод дерева відмов (FTA). Техніка контрольованого інтервалу та пам'яті. Аналіз чутливості. Аналіз сітки дії вірогідності. Метод урахування ризикової складової у ставці дисконту

Тема 10. Інтегральна оцінка ризику.

Показники ринкового ризику: VaR та EaR. Профіль ризику. Картографія ризику. Таблиці дії вірогідності. Матрична карта ризику. Дорожня карта проекту управління ризиком. Рейтингові методи аналізу, їх суть і методика.

Види рейтингів, методика їх складання та публікації. Структура рейтингів «BERI» і «Credit Risk International. Особливості методики «Delphi» в проведенні експертних оцінок в рейтингах. Приклади рейтингів країн. Проблеми складання рейтингів у ЗЕД. Моніторинг рейтингових позицій.

Тема 11. Кількісні методи оцінки ризиків.

Задача кількісного аналізу. Математичне очікування втрати. Статистичні методи. Аналіз доцільності витрат. Аналітично-розрахунковий метод. Систематичний і несистематичний ризик. Вимірювання систематичного ризику, бета-коефіцієнт. Бета і премія ризику. Ефект диверсифікації. Індекс Трейнора. Лінія стану фондового ринка. Модель ціноутворення основних активів (CAPM).

Тема 12. Вибір в умовах ризику та невизначеності

Теорія Д.Бернуллі, теорія корисності фон Неймана-Моргенштейна, теорія Ерроу про перевагу ухилення від ризику. Одноетапні процедури прийняття рішень в умовах невизначеності (критерії Лапласа. Гурвіца, Севіджа). Криві байдужості..

Тема 13. Теорія портфеля цінних паперів

Поняття портфеля цінних паперів. Суть управління портфелем цінних паперів. Ризик портфеля цінних паперів. Формування оптимального портфеля.

Тема 14. Моделювання економічного ризику

Поняття економічного середовища. Функція ризику та матриця ризику. Інформаційні ситуації, пов'язані з ризиком. Критерії прийняття ризикованих рішень у першій інформаційній ситуації. Моделювання економічного ризику в складних інформаційних ситуаціях. Критерії оцінки ризику в першій інформаційній ситуації. Складні інформаційні ситуації. Формули Фішберна. Критерії мінімального ризику.

Тема 15. Теоретико-ігровий підхід у ризикології

Основні поняття та визначення теорії ігор. Ігровий підхід до моделювання задач в умовах ризику. Перетворення платіжної матриці. Економічний аналіз ігрових задач. Графічний метод розв'язування ігрових задач. Нестандартні ситуації в ігрових моделях. Аналітичний метод розв'язування ігрових задач.

Тема 16. Моделювання ризику в умовах стохастичної невизначеності

Типи невизначеності в реальних системах. Імовірність та випадкові величини. Урахування випадкових чинників ризику в моделі. Розподіли випадкових факторів. Стохастичне програмування.

Тема 17. Моделювання ризику в умовах нечіткої невизначеності

Нечіткі параметри та способи їх опису. Поняття нечіткої множини, нечіткого числа, нечіткої функції. Використання апарату нечітких множин для розв'язування задач ризикології.

Тема 18. Моделювання ризику в умовах багатокритеріальної невизначеності

Багатокритеріальні задачі оптимізації та прийняття рішень в умовах ризику. Множина Еджворта-Парето. Парето-оптимальні рішення. Методи розв'язування задач в умовах багатокритеріальної невизначеності.

Тема 19. Комп'ютерне забезпечення процесу управління ризиками

Методи комп'ютерного імітаційного моделювання Монте-Карло. Імітаційне моделювання інвестиційних ризиків за допомогою Excel. Спеціалізовані програми Risk і CrystalBall.

Тема 20. Інструменти регулювання та зниження ризиків

Основні методи зниження ризиків. Прийоми зниження ступеня та їх реалізація. Зовнішні та внутрішні інваріантні способи зниження ступеня ризику.

Організаційні методи зниження ризику. Відхилення ризику. Недопущення збитків (запобігання ризикам). Мінімізація збитків. Передача контролю за ризиком (трансфер ризику). Диверсифікація як організаційний метод зниження ризику. Розробка заходів з нівелювання, які пом'якшують вплив у ризикових ситуацій на діяльність підприємства. Формування структури товарного асортименту торгового підприємства за умови мінімізації комерційного ризику.

Тема 21. Економічні методи зниження ризику

Створення спеціального резервного фонду (фонду ризику). Створення страхового товарного запасу. Страховий запас коштів. Розробка і впровадження системи штрафних санкцій.

Страхування ризиків. Самострахування від ризику. Хеджування як метод зниження ризику. Опціон. Придбання додаткової інформації про вибір і результати ризику.

Тема 22. Організація управління ризиками на підприємстві

Організація управління ризиком на підприємстві. Функції ризик-менеджера. Виділення ресурсів. Призначення відповідальних осіб. Вибудовування комунікацій по зонам відповідальності. Декларація компанії про політику у сфері ризик-менеджменту та настанови з ризик-менеджменту.

Тема 23. Формування культури управління ризиком на підприємстві

Розвиток культури управління ризиками на підприємстві. Методи запровадження ризиків в операційну діяльність підприємства. Формування довіри до системи управління ризиками.

Тема 24. Програма управління ризиками на підприємстві

Програма управління ризиками (ПУР) на підприємстві. Етапи реалізації програми управління ризиками на підприємстві. Політика ризик-менеджменту. Участь вищого керівництва в ризик-менеджменті. Установлення стратегії реакції на ризик. Установлення відповідальності за впровадження ризик-менеджменту в компанії

Тема 25. Визначення ефективності методів зниження ризику

Оцінювання рівня втрат при здійсненні підприємницької діяльності. Імовірні втрати у процесі здійснення господарської діяльності. Збитки, притаманні підприємницькій діяльності. Оцінювання ефективності методів зниження ризиків.

Тема 26. Система ризик-контролінгу на підприємстві

Ризик-контролінг як складова загальної системи контролінгу на підприємстві. Основні функції ризик-контролінгу. Принципи побудови системи ризик-контролінгу на підприємстві. Основні етапи побудови системи ризик-контролінгу. Характеристика окремих видів ризик-контролінгу на підприємстві: стратегічного, поточного та оперативного. Методичні засади формування системи пріоритетів основних показників діяльності підприємства, що контролюються, з урахуванням ризиків. Зміст і послідовність основних етапів побудови системи моніторингу показників діяльності підприємства, які контролюються. Алгоритми управлінських дій щодо усунення окремих видів відхилень фактичних результатів управління ризиками підприємства від передбачених.

Структура навчальної дисципліни.

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час студента (год.)	Оцінювання у балах
1	2	3	4
Розуміти сутність ризику як економічної категорії. Знати основні властивості та функції ризику. Розуміти розвиток теорії ризику	<p style="text-align: center;">Тема 1. Сутність ризику та його характеристики <i>Лекція №1</i> <i>План лекції</i></p> <p>1. Предмет, об'єкт, мета та завдання курсу «Ризик-менеджменту». 2. Визначення ризику та його природи. 3. Ситуація ризику, її умови. Джерела ризику.</p> <p>Література: Основна література: [1,4,5,7]. Додаткова література: [9,10,12]. Internet- ресурси [9,10,19,26,27].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	2	
	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 1 <i>Питання для обговорення</i></p> <p>1. Історія розвитку теорії та практики управління ризиком. 2. Сучасні теорії ризику. 3. Співвідношення ризику і невизначеності. 4. Аналіз чинників невизначеності та конфліктності.</p>	2	3
Вміти класифікувати та ідентифікувати ризики.	<p style="text-align: center;">Тема 2. Класифікація ризиків <i>Лекція №2</i> <i>План лекції</i></p> <p>1. Принципи та особливості класифікації. 2. Основні класифікаційні ознаки ризиків</p> <p>Література: Основна література: [1,4,5,7]. Додаткова література: [9,10,12]. Internet- ресурси [9,10,19,26,27].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	2	
	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 2 <i>Питання для обговорення</i></p> <p>1. Характеристика ризику за сферою виникнення. 2. Характеристика ризиків за сферами діяльності організації. 3. Характеристика ризиків за джерелом виникнення.</p>	2	3
Знати основні закони і принципи ризик-менеджменту.	<p style="text-align: center;">Тема 3. Закони і принципи ризик-менеджменту <i>Лекція №3</i> <i>План лекції</i></p> <p>1. Сутність законів управління ризиками.</p>	2	

	<p>2. Сутність принципів ризик-менеджменту та основні групи принципів ризик-менеджменту.</p> <p>Література: Основна література: [1,4,5,7]. Додаткова література: [9,10,12]. Internet- ресурси [9,10,19,26,27].</p>		
<p>Розуміти вплив ризику на прийняття рішення. Знати принципи управління ризиками</p>	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	2	
	<p>Практичне заняття 3 Питання для обговорення 1.Основні групи законів управління ризиками. 2.Загальні закони управління ризиками. 3.Приватні закони управління ризиками. 4.Спеціальні закони управління ризиками. 5.Загальні принципи управління. 6.Сутність принципів ризик-менеджменту. 7. Міжнародні стандарти управління ризиком.</p>	2	3
<p>Вміти визначати стратегію підприємства відповідно до властивих ризиків.</p> <p>Вміти робити детальний аналіз ризиків за різними характеристиками та властивостями</p>	<p>Тема 4. Методологія ризик-менеджменту <i>Лекція №4</i> <i>План лекції</i> 1.Основні групи методів управління ризиками. 2.Сутність економічних методів управління ризиками. 3.Використання науково-прикладних методів управління в системі ризик-менеджменту. 4.Сутність стратегічного ризик-менеджменту</p> <p>Література: Основна література: [1,7]. Додаткова література: [9]. Internet- ресурси [23-25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .</p>	2	
	<p>Практичне заняття 4 Питання для обговорення 1.Юридичні методи управління ризиками. 2.Адміністративні методи управління ризиками.. 3.Поняття і зміст соціальних методів управління ризиками. 4.Особливості застосування психологічних методів управління ризиками. 5.Виробничі методи ризик-менеджменту. 6.Стратегії ризик-менеджменту. 7.Сутність політики ризик-менеджменту. 8.Форми політик ризик-менеджменту.</p>	2	3
<p>Знати структуру внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Розуміти особливості управління</p>	<p>Тема 5. Особливості управління зовнішніми та внутрішніми ризиками підприємства <i>План лекції</i> 1.Особливості управління політичними ризиками. 2.Особливості управління комерційними ризиками. 3.Особливості управління фінансовими ризиками.</p>	2	

зовнішніми та внутрішніми ризиками підприємства	<p>4. Загальна характеристика галузевих і структурних ризиків.</p> <p>Література: Основна література: [1,7]. Додаткова література: [9]. Internet- ресурси [23-25].</p>		
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	2	
	<p>Практичне заняття 5 Питання для обговорення</p> <p>1. Особливості управління валютними ризиками. 2. Особливості управління кредитними ризиками. 3. Особливості управління інвестиційними ризиками. 4. Причини виникнення та управління внутрішніми ризиками організації. 5. Адміністративний та технічний ризик. 6. Особливості управління соціальними та психологічними ризиками.</p>	2	4
<p>Розуміти сутність поняття «управління ризиками». Знати особливості та характеристики основних методів управління ризиками</p>	<p>Тема 6. Процес управління ризиками на підприємстві <i>План лекції</i></p> <p>1. Управління ризиками як процес, його мета і завдання. 2. Функції управління ризиком на підприємстві. 3. Методи управління ризиком</p> <p>Література: Основна: [1,7]. Додаткова: [9]. Internet- ресурси [23-25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	2	
	<p>Практичне заняття 6 Питання для обговорення</p> <p>1. Основні етапи процесу управління ризиком. 2. Основні положення методів уникнення, зниження ступеня та прийняття ризику. 3. Особливість передачі ризику. 4. Правила вибору, оцінка ефективності вибраного методу.</p>	2	3
<p>Вміти класифікувати та ідентифікувати ризики Вміти формувати карти ризиків. Розуміти наслідки впливу ризиків на діяльність підприємства</p>	<p>Тема 7. Ідентифікація ризиків та їх ранжирування <i>План лекції</i></p> <p>1. Процедура ідентифікації ризиків. 2. Інструменти структурування ризиків 3. Методи документування ризиків: табличний, графічний.</p> <p>Література: Основна: [1,7]. Додаткова: [9]. Internet- ресурси [23-25].</p>	2	

	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми	2	
	Практичне заняття 7 Питання для обговорення 1. Сутність методу «краватка-метелик». 2. Значення класифікаторів ризиків. 3. Зміст методу «аналіз чутливості» та сценарного аналізу. 4. Розбір ментальних пасток при ідентифікації ризиків. 5. Механізм побудови карти ризиків	2	3
Знати фактори, які спричиняють ризик в Знати алгоритм аналізу ризиків. Знати основні методи оцінювання ризиків. Розуміти вимоги міжнародного стандарту ISO/IEC 31010:2009. Вміти розпізнавати, оцінювати та аналізувати ризик на підготовчому етапі Вміти формувати карту ризиків	Тема 8. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризиків <i>План лекції</i> 1. Цілі та алгоритм аналізу ризику. 2. Система зовнішніх та внутрішніх чинників ризику. 3. Збитки фірми, ризик-експозиції та їх класифікація. Література: Основна література: [1,7]. Додаткова література: [9]. Internet- ресурси [23-25].	2	
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Проаналізувати міжнародні стандарти з управління ризиками	2	4
	Практичне заняття 8 Питання для обговорення 1. Характеристика основних зон ризику. 2. Практичні аспекти аналізу і розрахунку ризиків на етапі підготовки зовнішньоекономічної операції. 3. Зміст міжнародних стандартів з управління ризиками.	2	3
	Тема 9. Якісні методи оцінки ризиків <i>План лекції</i> 1. Загальна характеристика методів експертної оцінки. 2. Метод рангової кореляції. 3. Метод вивчення небезпеки і зручності використання (HAZOP-метод). 4. Метод відмови і аналіз критичності ефектів (FMESA-метод). Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].	2	
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми	4	
	Практичне заняття 9 Питання для обговорення 1. Методи оцінки вірогідності несприятливих	2	3

	<p>подій: метод побудови дерева подій (ETA), метод «події-наслідку» і метод дерева відмов (FTA).</p> <p>2. Техніка контрольованого інтервалу та пам'яті.</p> <p>3. Аналіз чутливості.</p> <p>4. Аналіз сітки дії вірогідності.</p> <p>5. Метод урахування ризикової складової у ставці дисконту</p>		
<p>Знати методи стратегічного управління ризиками.</p> <p>Володіти інструментарієм аналізу ступеню ризику</p>	<p>Тема 10. Інтегральна оцінка ризику</p> <p><i>План лекції</i></p> <p>1. Показники ринкового ризику: VaR та EaR.</p> <p>1. Профіль ризику. Картографія ризику. Таблиці дії вірогідності.</p> <p>2. Рейтингові методи аналізу, їх суть і методика.</p> <p>3. Види рейтингів, методика їх складання та публікації.</p> <p>4. Моніторинг рейтингових позицій.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p> <p>Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	2	
	<p>Практичне заняття 10</p> <p><i>Питання для обговорення</i></p> <p>1. Матрична карта ризику.</p> <p>2. Дорожня карта проекту управління ризиком.</p> <p>3. Структура рейтингів «BERI» і «Credit Risk International».</p> <p>4. Особливості методики «Delphi» в проведенні експертних оцінок в рейтингах.</p>	2	3
<p>Знати і вміти застосовувати математичні та статистичні методи оцінювання ризику</p>	<p>Тема 11. Кількісні методи оцінки ризиків.</p> <p><i>План лекції</i></p> <p>1. Задача кількісного аналізу. Математичне очікування втрати.</p> <p>2. Статистичні методи.</p> <p>3. Ефект диверсифікації. Індекс Трейнора.</p> <p>Лінія стану фондового ринка.</p> <p>4. Модель ціноутворення основних активів (CAPM).</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p> <p>Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	4	
	<p>Практичне заняття 11</p> <p><i>Питання для обговорення</i></p> <p>1. Аналіз доцільності витрат.</p> <p>2. Аналітично-розрахунковий метод.</p> <p>3. Систематичний і несистематичний ризик.</p> <p>4. Вимірювання систематичного ризику.</p>	2	3

Вміти робити вибір управлінського рішення в умовах ризику та невизначеності.	<p align="center">Тема 12. Вибір в умовах ризику та невизначеності</p> <p align="center"><i>План лекції</i></p> <p>1. Теорія Д. Бернуллі. 2. Теорія корисності фон Неймана-Моргенштейна, 3. Теорія Ерроу про перевагу ухилення від ризику.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p> <p>Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	4	
	<p align="center">Практичне заняття 12</p> <p align="center">Питання для обговорення</p> <p>1. Одноетапні процедури прийняття рішень в умовах невизначеності. 2. Визначення та умови застосування критеріїв Лапласа, Гурвіца, Севіджа. 3. Криві байдужості.</p>	2	3
Знати ризики портфеля цінних паперів. Вміти обґрунтовувати управлінські рішення в умовах ризику портфеля цінних паперів.	<p align="center">Тема 13. Теорія портфеля цінних паперів</p> <p align="center"><i>План лекції</i></p> <p>1. Поняття портфеля цінних паперів. 2. Ризик портфеля цінних паперів.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p> <p>Виконати індивідуальне розрахункове завдання відповідно до варіанту</p>	4	8
	<p align="center">Практичне заняття 13</p> <p align="center">Питання для обговорення</p> <p>1. Суть управління портфелем цінних паперів. 2. Формування оптимального портфеля.</p>	2	3
Вміти моделювати економічних ризик за різних інформаційних ситуацій.	<p align="center">Тема 14. Моделювання економічного ризику</p> <p align="center"><i>План лекції</i></p> <p>1. Інформаційні ситуації, пов'язані з ризиком. 2. Критерії прийняття ризикованих рішень у першій інформаційній ситуації. 3. Моделювання економічного ризику в складних інформаційних ситуаціях. Формули Фішберна.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p> <p>Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми</p>	4	
	<p align="center">Практичне заняття 14</p> <p align="center">Питання для обговорення</p> <p>1. Поняття економічного середовища.</p>	2	3

	<p>2. Функція ризику та матриця ризику.</p> <p>3. Критерії оцінки ризику в першій інформаційній ситуації.</p> <p>3. Критерії мінімального ризику.</p>		
<p>Вміти застосувати теорію ігор в управлінні ризиками підприємства</p>	<p>Тема 15. Теоретико-ігровий підхід у ризикології</p> <p><i>План лекції</i></p> <p>1. Основні поняття та визначення теорії ігор.</p> <p>2. Перетворення платіжної матриці.</p> <p>3. Нестандартні ситуації в ігрових моделях.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p> <p>Здійснити моделювання ризикової ситуації на прикладі визначеного завдання.</p>	4	4
	<p>Практичне заняття 15</p> <p>Питання для обговорення</p> <p>1. Ігровий підхід до моделювання задач в умовах ризику.</p> <p>2. Економічний аналіз ігрових задач.</p> <p>3. Графічний метод розв'язування ігрових задач.</p> <p>4. Аналітичний метод розв'язування ігрових задач.</p>	2	3
<p>Знати основи стохастичного програмування. Вміти розподіляти випадкові величини в умовах стохастичної невизначеності.</p>	<p>Тема 16. Моделювання ризику в умовах стохастичної невизначеності</p> <p><i>План лекції</i></p> <p>1. Типи невизначеності в реальних системах.</p> <p>2. Урахування випадкових чинників ризику в моделі.</p> <p>3. Стохастичне програмування.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p> <p>Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .</p>	4	4
	<p>Практичне заняття 16</p> <p>Питання для обговорення</p> <p>1. Імовірність та випадкові величини.</p> <p>2. Розподіли випадкових факторів.</p> <p>3. Моделювання ситуацій.</p>	2	3
<p>Вміти моделювати ризикові ситуації в умовах нечіткої невизначеності.</p>	<p>Тема 17. Моделювання ризику в умовах нечіткої невизначеності</p> <p><i>План лекції</i></p> <p>1. Нечіткі параметри та способи їх опису.</p> <p>2. Поняття нечіткої множини, нечіткого числа, нечіткої функції.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i></p>	4	

	Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми		
	<p align="center">Практичне заняття 17 Питання для обговорення</p> <p>1. Практичне використання апарату нечітких множин для розв'язування задач ризикології</p>	2	3
Вміти розв'язувати багатокритеріальні задачі оптимізації та прийняття рішень в умовах ризику	<p align="center">Тема 18. Моделювання ризику в умовах багатокритеріальної невизначеності <i>План лекції</i></p> <p>1. Багатокритеріальні задачі оптимізації та прийняття рішень в умовах ризику. 2. Множина Еджворта-Парето. 3. Парето-оптимальні рішення.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .</p>	2	
	<p align="center">Практичне заняття 18 Питання для обговорення</p> <p>1. Практичне застосування методів розв'язування задач в умовах багатокритеріальної невизначеності</p>	2	3
Володіти сучасними інформаційними технологіями для забезпечення процесу управління ризиками	<p align="center">Тема 19. Комп'ютерне забезпечення процесу управління ризиками <i>План лекції</i></p> <p>1. Методи комп'ютерного імітаційного моделювання Монте-Карло. 2. Імітаційне моделювання інвестиційних ризиків за допомогою Excel. 3. Спеціалізовані програми Risk і CrystalBall.</p> <p>Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].</p>	2	
	<p><i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Здійснити оцінювання ризику методом Монте-Карло на прикладі визначеного завдання.</p>	2	4
	<p align="center">Практичне заняття 19 Питання для обговорення</p> <p>1. Практичне використання імітаційного моделювання з використанням програмного забезпечення.</p>	2	3
Навчатись застосувати основні методичні підходи до аналізу та оцінки ризиків зовнішнього середовища. Володіти навичками роботи з основними	<p align="center">Тема 20. Інструменти регулювання та зниження ризиків <i>План лекції</i></p> <p>1. Основні методи зниження ризиків. 2. Організаційні методи зниження ризику. 3. Диверсифікація як організаційний метод зниження ризику. 4. Формування структури товарного асортименту</p>	2	

методами управління ризиків.	торгового підприємства за умови мінімізації комерційного ризику. Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].		
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Розробити заходи зниження ризику на прикладі визначеного завдання.	2	2
	Практичне заняття 20 Питання для обговорення 1.Прийоми зниження ступеня та їх реалізація. 2.Зовнішні та внутрішні інваріантні способи зниження ступеня ризику. 3.Відхилення ризику. Недопущення збитків (запобігання ризикам). Мінімізація збитків. 4.Передача контролю за ризиком (трансфер ризику). 5.Розробка заходів з нівелювання, які пом'якшують вплив у ризикових ситуацій на діяльність підприємства.	2	3
Вміти використовувати інструменти мінімізації ризику Володіння основами управління валютними ризиками Володіння процесом управління валютними ризиками. Знати методи хеджування, як основного інструменту мінімізації валютних ризиків.	Тема 21. Економічні методи зниження ризику <i>План лекції</i> 1.Створення спеціального резервного фонду (фонду ризику). 2.Страховання ризиків. Самострахування від ризику. 3.Придбання додаткової інформації про вибір і результати ризику. Література: Основна література: [2,7,8]. Додаткова література: [14-17]. Internet- ресурси [20,25].	2	
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .	4	
	Практичне заняття 21 Питання для обговорення 1.Створення страхового товарного запасу. 2.Страховий запас коштів. 3.Розробка і впровадження системи штрафних санкцій. 4.Хеджування як метод зниження ризику. Опціон.	2	3
Знати функції ризик-менеджера на підприємстві. Вміти налагоджувати комунікативні зв'язки та складати організаційну структуру ризик-менеджменту. Знати структуру та зміст ДСТУ ІЕС/ISO 31000:2013. «Керування	Тема 22. Організація управління ризиками на підприємстві <i>План лекції</i> 1.Організація управління ризиком на підприємстві. 2. Декларація компанії про політику у сфері ризик-менеджменту та настанови з ризик-менеджменту. Література: Основна: [1,7].	2	

ризиком»	Додаткова: [9]. Internet- ресурси [23-25].		
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .	2	
	Практичне заняття 22 Питання для обговорення 1.Функції ризик-менеджера. 2.Виділення ресурсів на організацію ризик-менеджменту на підприємстві. 3.Призначення відповідальних осіб. 4.Вибудовування комунікацій по зонам відповідальності.	2	3
Знати психологічні методи впровадження культури управління ризиком на підприємстві	Тема 23. Формування культури управління ризиком на підприємстві <i>План лекції</i> 1.Розвиток культури управління ризиками на підприємстві. 2.Методи запровадження ризиків в операційну діяльність підприємства. 3.Формування довіри до системи управління ризиками. Література: Основна: [1,7]. Додаткова: [9]. Internet- ресурси [23-25].	2	
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .	4	
	Практичне заняття 23 Питання для обговорення 1.Розв'язування ситуацій із запровадження культури управління ризиками на підприємстві (робота в малих групах)	2	3
Вміти визначати стратегію підприємства відповідно до властивих ризиків. Вміти робити детальний аналіз ризиків за різними характеристиками та властивостями Розуміти вплив ризику на прийняття рішення. Вміти складати програму управління	Тема 24. Програма управління ризиками на підприємстві <i>План лекції</i> 1.Програма управління ризиками (ПУР) на підприємстві. 2.Етапи реалізації програми управління ризиками на підприємстві. 3.Установлення відповідальності за впровадження ризик-менеджменту в компанії Література: Основна: [1,7]. Додаткова: [9]. Internet- ресурси [23-25].	2	

ризиком	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .	4	
	Практичне заняття 24 Питання для обговорення 1. Політика ризик-менеджменту. 2. Участь вищого керівництва в ризик-менеджменті. 3. Установлення стратегії реакції на ризик. 4. Розбір кращих практик складання програми ризик-менеджменту на підприємствах.	2	3
Вміти оцінювати рівень втрат від ризику та ефективність заходів по їх зниженню	Тема 25. Визначення ефективності методів зниження ризику <i>План лекції</i> 1. Оцінювання рівня втрат при здійсненні підприємницької діяльності. 2. Оцінювання ефективності методів зниження ризиків. Література: Основна: [1,7]. Додаткова: [9]. Internet- ресурси [23-25].	2	
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .	2	
	Практичне заняття 25 Питання для обговорення 1. Імовірні втрати у процесі здійснення господарської діяльності . 2. Збитки, притаманні підприємницькій діяльності. 3. Практичне оцінювання ефективності методів зниження ризиків на прикладі діяльності підприємств.	2	3
Знати види ризик-контролінгу на підприємстві. Володіти методами формування системи пріоритетів основних показників діяльності підприємства, що контролюються, з урахуванням ризиків.	Тема 26. Система ризик-контролінгу на підприємстві <i>План лекції</i> 1. Ризик-контролінг як складова загальної системи контролінгу на підприємстві. 2. Характеристика окремих видів ризик-контролінгу на підприємстві: стратегічного, поточного та оперативного. 3. Методичні засади формування системи пріоритетів основних показників діяльності підприємства, що контролюються, з урахуванням ризиків. 4. Зміст і послідовність основних етапів побудови системи моніторингу показників діяльності підприємства, які контролюються. Література: Основна: [1,7]. Додаткова: [9].	2	

	Internet- ресурси [23-25].		
	<i>Самостійна робота здобувачів вищої освіти</i> Опрацювати літературні джерела з тематики та провести міні доповідь та аналітичний огляд наукових публікацій з теми .	4	
	Практичне заняття 26 Питання для обговорення 1 Основні функції ризик-контролінгу. 2.Принципи побудови системи ризик-контролінгу на підприємстві. 3.Основні етапи побудови системи ризик-контролінгу. 4.Алгоритми управлінських дій щодо усунення окремих видів відхилень фактичних результатів управління ризиками підприємства	2	3
	РАЗОМ	180	100

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Круи, М. Основы риск-менеджмента : пер. с англ. / М. Круи, Д. Галай, Р. Марк ; науч. ред. В. Б. Минасян. - М. : Издательство Юрайт, 2014. - 390 с.
2. Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. - М. : Финансы и статистика, 1997. – 160 с.
3. Бочарников В.П., Репецкий С.М. Захаров К. В. Риски во внешнеэкономической деятельности предприятий. – К.: Интергид, 1997. – 124 с.
4. Білорус О. Г. Економічна система глобалізму / Білорус О. Г. - К.: КНЕУ, 2013. - 360 с.
5. Вітлінський В.В., Маханець Л.Л. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності. Навч. посіб. - К. : КНЕУ, 2008р. - 432 с.
6. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
7. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика : Навч. Посіб. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – 200 с.
8. Останкова Л.А., Шевченко Н.Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навч. посіб. – К.: Центр учебной литературы, 2011. -256 с.

Додаткові

9. Балдин К. В. Риск-менеджмент: учебное пособие / К. В. Балдин, С. Н. Воробьев. - М. : Гардарики, 2005. - 256 с.
10. Воробьев С. Н. Управление рисками в предпринимательстве / С. Н. Воробьев, К. В. Балдин. - М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2006. - 772 с.
11. Івченко І. Ю. Економічні ризики: навч. посіб / Івченко І. Ю. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 304 с.
12. Богомолов О. Мировая экономика в эпоху глобализации / О. Богомолов // Международная экономика. - 2016. - № 4. - С. 8-12.
13. Лук'янова В. Економічний ризик: навч. посібник / В. Лук'янова, Т. Головач. - К.: Академвидав, 2007. -464 с.
14. Modigliani F. and Miller, M.H. "The Cost of Capital, Corporation Finance, and the Theory of Investment", American Economic Review 48, 1958, pp. 261-297.
15. Sharpe, W. "Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk ", / o "r- nal of Finance 19.1964. Pp. 425-442.
16. Ralfe, J. "Reasons to Be Hedging-1,2,3", Risk 9 (7), 1996, pp. 20-21.
17. Duncan Wood, "Reputation: The Banking Industry's Biggest Risk?" August 13, 2004, bankingrisk.com.
18. Фишберн П. Теория полезности для принятия решений / П. Фишберн; пер. с англ. В. Н. Воробьевой, А. Я. Кируты; под ред. Н. Н. Воробьева. - М. : Наука, 1978. - 352 с.

Інтернет-ресурси

19. Міжнародний Інститут Дослідження Ризиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.miiir.ru/>.
20. Quantum – Finance in Perspective. Сайт, присвячений кількісним методам ризик-менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.quantummagazine.com/>.
21. 166AS/NZS Risk Management Standard 4360:1999 [Електронний ресурс].- Режим доступу : <http://www.riskmanagement.com.ua>.
22. Institute of Risk Management [Електронний ресурс].- Режим доступу : <https://www.theirm.org/knowledge-and-resources/risk-management-standards/>
23. ISO 31000 2009 – Risk Management Principles and Guidelines [Електронний ресурс].- Режим доступу : <https://www.iso.org/standard/43170.html>
24. ДСТУ ISO Guide 73:2013 [Електронний ресурс].- Режим доступу : <http://metrology.com.ua/download/iso-iec-ohsas-i-dr/61-iso/325-dstu-iso-guide-73-2013>
25. ДСТУ ІЕС/ISO 31010:2013 [Електронний ресурс].- Режим доступу : <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/dstu%2031010.pdf>
26. Global Political Risk Map. [Електронний ресурс] / Euromoney and Reaction Publishing Group // Sovereign Risk Insurance. - 2017. – Режим доступу до документа: <http://www.sovereignbermuda.com/Downloads/Sov%20R%20Map%202017.pdf>.
27. Global Risks [Електронний ресурс] / A world economic forum report in collaboration with Citigroup, Marsh&McLennan Companies (MMC), Swiss Re and Wharton School Risk Center // A Global Risk Network Report. - 2017. Режим доступу до документа: <http://www.weforum.org/pdf/globalrisk/report2017.pdf>.
28. AIRMIC (Association of Insurance & Risk Managers) – страхування – www.airmic.com